

pravice, da, še več, i naše človeške pravice: celo atentati na življenje se dogajajo pri svetlem dnevu.

Čim večji pritisk, tem večji odpor! V obupno, skrajno samoobrambo bi nas moralo to nečuvno nasilje že gnati, če bi Slovenec že od prirode ne imel toliko čuta dostojnosti. Zato naj bo tudi naš odpor dostojen, premišljen in zaraditega trajen. Prosveto proti barbarstvu, uma svetli meč proti kolu in kamenju, dostojnost proti pobesnelemu divjaštvu hočemo postaviti. Nesti hočemo izobrazbe v najširše vrste ljudstva in ga vzgojiti k značajnosti in neomahljivosti, dati mu v roke orožje, proti kateremu bo paragraf samovoljnega uradnika in kol političnega agitatorja brez moči. — V ta namen naj nam služi slovenska knjiga. Zatorej se obrača akademična mladina koroška na slovensko javnost z vdano prošnjo:

Priskočite nam na pomoč z denarnimizneski ali z darili primernih knjig za ustanavljanje ljudskih knjižnic na Koroškem.

Slovenci! Vaše odkrito sočutje do zatiranih bratov naj ne izdani samo v praznih besedah, ampak dejstva najzgovornejša pričajo o resnici besed. Vedite, da se širi naša najhujša rakrana, nemčurstvo, samo radi nevednosti in nezavednosti. Ljudske knjižnice naj bodo jez proti odpadništvu in ponemčevalni šoli. Zavedajte se, da potrebujete na predstraži proti navalu nemštva zavedne, značajne in bistre borilce, ki jim je sveto to, kar vam, in katerih naj ne ločijo od vas visoke Karavanke, pa naj si bo po narečju ali zemljepisno. Omogočite jim izobrazbo, ki je predpogoj gospodarsk blaginji. Ne smatrajte svoje pomoči za milost, ampak za dolžnost in samoobrambo, ker okrepite z nami najizdatnejše sebe. Osvežite nanovo po hudi borbi do skrajnosti izčrpane sile, ne pripuščajte brezdelno, da se uleže sedaj živo plapolajoča navdušenost ob neizprosljivih, krutih razmerah in ob morečem molku in neumevanju od strani širše domovine, ampak prilagajte temu ognju, da se razširi v velik kres, oznanjujoč vsi domovini prerobenje in novo življenje. In kadar bo v vsaki koroški vasi vrel neusahljiv in vedno svež studenec narodne izobrazbe, zavednosti in ljubezni do slovenskega jezika, takrat se ne bo več glasil iz Koroške obupni klic: morituri vos salutant, ampak krepko in veselo bo odmevalo po domovini: Korotan gre na dan!

Blagohotni prispevki se objavijo v slovenskih listih in se naj izvolijo pošiljati na naslov: iur. Rafko Petrič na Lešah, p. Prevalje, Koroško.

Za slov. akad. fer. društvo „Korotan“:

iur. Rafko Petrič,
tč. predsednik.

iur. Josip Wieser,
tč. tajnik.

Odkritje Tomšičeve spominske plošče na Vinici.

(Konec.)

Noč je bila burna in viharna. Narodna čitalnica in gasilno društvo na Vinici sta si bili omislili za to slavlje društveni zastavi. Zastavi sta prav lični in obe domače delo marljivih rok tukajšnje učiteljice gđe. Leop. Bavdekove in gospe Katice Šterkove.

Ob 9. uri zjutraj se je zbralo mnogobrojno občinstvo, zastopniki raznih korporacij in obe prej omenjeni društvi pred poslopjem, kjer je nastanjena viniška čitalnica. Zastavi sta ležali na pregrnjeni mizi in čakali svojega slovesnega vstajenja.

Ko se je bližal „Zmaj“, da dvigne kviško zastavi, je zadonel gromoviti klic: Živi „Zmaj!“ Godba pa je zaigrala „Lepa naša domovina“.

Sive megle so se pričele umikati liki deci, ki se sramuje svoje razposajenosti, in nebo je bilo prepreženo le še z nežnim pajčolanom. Veliki meštar „Zmaja“, g. Emilij pl. Laszowski, stopi pred zastavi ter razloži zbranemu občinstvu pomen društvenih zastav. Zastopniki raznih društev pa so zabili v spomin slavja žreblje v društveni zastavi. V imenu hrv. „Zmaja“ je zabil prvi žrebelj v novi zastavi g. Emilij pl. Laszowski, za „Hrv. Matico“ vseučiliški profesor g. dr. Velemir Deželić, dalje g. Božidar pl. Kukuljević-Sakcinsky in g. dr. Dane Gruber, kr. gimn. profesor. Kot zastopnika „Saveza hrv. učit. društev“ in „Pedag. knjiž. zbora“ sta zabila g. Josip Kirin in g. Stjepan Šmid. V imenu „Zaveze jugoslov. učit. društev“ in „Kranj. dežel. učitelj. društva“ sta zabila žreblje g. Juraj Režek in g. Jakob Furlan. Nadalje g. dr. Josip Malerić za „Slov. Matico“, g. Fran. Šetina za „Belokr. učit. društvo“, g. D. Makar kot predsednik metliške čitalnice, g. dr. Krmavner kot predsednik črnomaljske čitalnice, g. Eda Hübscher za bosiljevsko čitalnico, g. Peter Šterk, predsednik viniške čitalnice in g. Franjo Lovšin, načelnik in ustanovnik gasilnega društva in viniške čitalnice.

Gđe. L. Bavdekova je pripela rdeč trak na zastavo gasilnega društva, gospa Fani Lovšinova pa trobojni trak, ki ga je podarila čitalnica gasilnemu društvu. Gospa Katice Šterkova je pripela trobojni trak na čitalniško zastavo, gospa Marija Šterkova pa je privezala slovenski trak na zastavo „Zmaja“. — Gđe. Gjurgjica Deželićeva, hči vseučiliškega profesorja je pripela trak na zastavo narod. čitalnice kot spomin tega slavja.

Sedaj se je približal ginljivi trenutek razvitja zastav. — G. Emilij pl. Laszowski stopi pred čitalniško zastavo, ter med besedami: „Blagoslovi te Bog, dvigni se v jakosti svojega zvanja v vis, ter vodi krepko in neustrašeno slovenski rod k omiki, k napredku in k prosveti“, je dvignila zastava „Zmaja“ trobojno slovensko zastavo viniške čitalnice. Zastavi sta se objeli in zadoneli so klici: „Živeli Hrvatje, živeli Slovenci! Od zahoda pa je zamolklo zagrmelo, kot krik razjarjenega sovraga. — Bližala se je nevihta, mi pa smo vztrajali, zakaj bili smo prepričani, da se danes raduje nebo z nami. Nismo se varali.

Potem pristopi predsednik „Zmaja“ k zastavi gasilnega društva. V kratkem, jedrnatem govoru razloži pomen gasilnega društva in bodri gasilce, naj bodo zvesti geslu: „Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe“. Med govorom: „Daj ti Vsemogoči moč, da vodiš društvo složno na pomoč, te blagoslovi Bog!“ je dvignila bela zastava „Zmaja“ gasilno zastavo. Ljudstvo pa je zaorilo: „Živeli gasilci!“

Zastave so se zagrlile, nebo pa jih je poljubilo s svojim žarkim solničnim poljubom. Ta „omen“ je pretresel duše naše tako, da so zalesketale solze v naših očeh, rodeče se iz čuvstva „Slovenac i Hrvat za uvek bratu brat“. — Godba je zaigrala „Naprej zastava...“ in mi smo se pomikali proti cerkvi. Na koncu šole je stal napis: „V slogi je moč naroda!“

Prišedši na pokopališče, je položil „Zmaj“ krasen venec na grob učitelja trpina Bernarda Tomšiča. Na vencu so viseli hrvaški trobojni trakovi z napisom: „Uspomeni Bernarda Tomšiča — brača hrv. „Zmaja“ 19. V. 1907.“

Kdo bi si bil mislil, da doleti tolika čast berača-učitelja. Sam vseučiliški profesor dr. Velemir Deželić je položil venec na njegov grob.

V imenu vseh Slovencev, posebno pa še od nas učiteljev, bodi izrečena g. dr. Velimiru Deželiću najsrčnejša hvala za nagrobni govor, ki se glasi:

Častni sbore!

U ovom divnom kraju, gdje Kupa šumorna valovljam svojim ejeliva jednako hrvatsku i slovensku svetu grudu, sabrasmo

se iz raznih strana liepe naše domovine, Slovenci i Hrvati, da podamo poštu zaslužnome hrvatskome pedagogu i književniku, omladinskom i pučkom piscu Ljud. Tomšiću. I eto koraci nas vode na samotno mjesto tuge, gdje vlada vladarica svesiona, koja sve ništi i hara, ledena i strašna smrt.

Na mjestu smo, gdje se suze liju, gdje srca jada, gdje bliede lica od očaja, gdje iz ustiju izvire jank i plač, Pa kakovo čudo se to snama događa?

Naše oči kriese se od radosti, naša srca kucaju zanosno, na obrazima sjaji nam oduševljenje, a ustne pune su riječi radostnica.

Zar je groblje izgubio svoju grozu? Zar je prestao žalac smrti? Zaista! Tome je tako! Uzneseni smo, jer svi znamo, svi osjećamo, svi smo prožeti u taj čas uzvišenom istinom: Smrt je jaka, ali jača od smrti je ljubav.

Srce Bernarda Tomšića, koje trune u ovom grobu, mogla je razoriti razornica hladna i strašna smrt, mogla ga je smrvati u prah, al ljubav, kojom je to srce plamtjelo za rod i dom, ta ljubav živi i danas. Na toj ljubavi razplamsale se dvie svietle luči narodu hrvatskomu i slovenskomu, dva dična sina dičnoga oca, Ivan i Ljudevit. Ljubav, kojom je plamtjelo srce oca, prešla je u srca sinova i oni padaše narodu svojem dična djela. Koje čudo, da su tu ljubav shvatile majke domovine Slovenija i Hrvatska, pak da danas zagrljene, rukom s ruku stupaju ovamo, vraćajući milo za drago, vraćajući ljubav ljubavlju jačom od smrti.

Spomnijući se djela Tvojih i djela sinova Tvojih starče Bernarde, srce nam se raztapa od milja, ustne nam ne mogu jadati, već gledajući svietli primjer pune nam se duše nadom u bolja vremena. A što nam još više uzdiže srca to je, da si ti rodio dva sina, dva brata, od kojih je jedan bio oduševljen Slovenac, a drugi oduševljen Hrvat.

I ta dva brata bila su vjerna do groba i zajednu su dan i noć radila za sreću i procvat domovine svoje.

Ta dva brata, te dvie plamenite i plemenite duše, danas nam se čisto prikazuju ne kao ljudi, već kao dva svietla simbola, kao dva svietla bića, u koja je sam Bog sama Providnost htjela utjeloviti uzvišenu pjesmu: „Slovenac i Hrvat za uvijek bratu brat!“

I ta zanosna pjesma danas odmieva u svim srcima našim i nuka nas, da se na tvom grobu, dični oče dičnih sinova, zavjerimo tvrdom vjerom izginuti prije, nošto zaboravimo na sadržaj njezin. Jezik neka nam se priliepi o nebece, ruke neka nam usahnu, srca neka nam prestanu kucati prije, nego li se iznevjerimo velikoj ideji hrvatsko-slovenskoga bratstva i jedinstva, u kojoj nam je jedini spas.

Kunemo se na tom grobu iz najdublje dubljine srca naših, da nečemo nikad smetnuti s uma, da su Hrvati i Slovenci jednokrvna braća, da im je zajednička budućnost, zajednički život, zajednički neprijatelj i ako ne bude sloge, zajednička smrt.

Kunemo se na tom grobu, da ćemo se ljubiti ljubavlju vječnom, da ćemo se boriti rame o rame do zadnje kapi krvi svoje za rod i dom, za sveti jezik materinji i za svaku grudi hrvatske i slovenske zemlje, tako dugo, dok ne postane zemlja naša ono, što ju po Bogu i pravu ide, i dok naš narod ne bude sretan, slobodan, jedan u zemlji otaca svojih.

* * *

Od staroga Griča brda, izpod kojega se diže slavni junak Zagreb grad, od prijestolnice hrvatske, gdje poživaju, oče Bernarde, na mirogojskom groblju kosti tvogoga sina Ljudevita, došli smo ovamo, da položimo u ime „braće hrv. Zmaja“ i u ime naroda hrvatskog vienac u znak harnosti i poštovanja.

Polazući ovaj vienac na svetu raku tvoju, ja sem tek jedan glas od tisuće glasova naroda moga, koji se danas spominjući tebe i tvoje djece, zahvalno složu u pokliku:

Slava Bernardu Tomšiću, slava Ivanu Tomšiću, slava Ljudevitu Tomšiću!

Vječna im slava!

Tovariši, čast ki so jo izkazali Hrvatje, posebno klub braće hrv. „Zmaja“, svojemu učitelju Ljudevitu Tomšiću in polstoletja snivajočemu v hladni zemlji Bernardu Tomšiću, je tudi naša čast!

Zato, slovenski učitelj in učiteljica, naprej med narod za narodov blagor!

Saj kdor pade za prosveto naroda kot žrtev, ta za narod svoj ni mrtev! Le v naporu delu je naš spas in boljša bodočnost slovenskega naroda!

* * *

Potem je bila odkrita spominska plošča Ljudevitu Tomšiću. Na tisoč zbranega občinstva je poslušalo genialni govor gospoda Emilija pl. Laszowskega, ki je govoril nekako tako-le:

Slavno občinstvo! Zbrali smo se v krasni Vinici, v rojstnem kraju Ljudevita Tomšića, ki mu odkrijemo danes spominsko ploščo kot zaslužen priznanje za njegovo dolgotrajno in mukotrpno delo na polju prosvete.

In v prav tej hiši se je rodil tudi njegov brat Ivan, ki so mu postavili Slovenci že leta 1897. spominsko ploščo. Oba brata sta se razila, Ivan levo, Ljudevit desno. Razdružila sta se in delala vsak zase. A glej čudo! — Po smrti, na svojem rojstnem domu, na mestu, kjer sta prvokrat zagledala svit božjega solnea, se zopet družita njiju imeni, kakor jih je spajala vedno ljubav za rod in dom, ljubav hrvaško-slovenskega naroda, ki je razdeljen z umetno načrtano mejo in z narečjem, ali zedinjen po duši in po krvi.

Te dve plošči sta vidni znak velikega ideala: „Slovenec in Hrvat — bratu brat.“

Tujec, ki ga zanese sreća v Vinico pred hišo Ivana in Ljudevita Tomšića, ne bo razumel pomena teh dveh plošč. Vsak Hrvat in Slovenec pa se bo odkril pred tema ploščama, zakaj on bo zaslíšal v svojem duhu, kako se razlega od brda do brda, od reke do reke, od Triglava do Balkana divna pesem iz bratskega objema: „Slovenac i Hrvat za uvijek bratu brat!“

In tako bo na tej zgodovinski hiši plastično izražen eden najvećjih idealov hrv. in slovenskega naroda. Na tej slovenski hiši bo vidljiv znak tega, kar goji v svojem srcu vsak pošten Hrvat in Slovenec.

Dva brata si po rojstvu sta dobila na eni hiši spominski plošči od dveh najbližjih si bratskih plemen.

Slava Ivanu, slava Ljudevitu Tomšiću!“

Nato je stopil na okrašen oder g. Fran Šetina, nadučitelj iz Ormožja, ter se kot član c. kr. okr. šol. sveta in kot predsjednik „Belokranjskega učiteljskega društva“ zahvalil hrvatskemu narodu in braći hrv. „Zmaja“ za povzdigo spominske plošče rojenemu slovenskemu sinu Ljudevitu Tomšiću, ter odkril ploščo z vzklikom: „Slava Ljudevitu Tomšiću!“

Navzoći pevci so zapeli velečastno pesem „Slovenec in Hrvat“, ljudstvo pa je odkrito poslušalo himno edinstva, ter si brisalo solze, ki so tekle iz sre, čutećih bratsko slogu in ljubav.

Na šoli pa je bliščala iz belega hrv. mramorja izklesana spominska plošča z napisom:

U ovoj kuči rodio se

24. X. 1843

Ljudevit Tomšić,

hrvatski učitelj i književnik.

† 26. IV. 1902 u Zagrebu.

Postavio hrv. narod brigom

braće hrv. „Zmaja“

1907.

Ko so pevci končali pesem, je zaigrala metliška godba „Lepa naša domovina“, ki jo je prepevalo vse občinstvo z največjo navdušenostjo. Urnebesni klici: „Živeli Hrvatje in Slovenci!“ so doneli tja čez srebrni pas šumeče reke Kolpe. Od tu se je nebrojna množica pomikala po trgu Vinice do prostora „Školnika“.

Ob eni uri je bil banket.

Vsi obsežni gostilniški prostori so bili do zadnjega kotička napolnjeni, in vrstile so se navdušene napitnice druga za drugo.

Prvi je pozdravil g. Jurij Šterk vse došle goste v imenu trga Vinice, nakar se je v imenu gostov zahvalil g. župnik iz Bosiljeva. Pripomnim tu, da je bilo pri slavu navzočih 9 hrv. narod. duhovnikov in niti enega duhovnika iz Slovenije. Iz tega pač smelo sklepamo, da je naši duhovščini šola prokletstvo, učitelj pa rob brez časti in brez pravice do spoštovanja.

G. Franjo Lovšin, viniški nadučitelj, je napil hrvaški domovini, poudarjajoč, da zvestoba in ljubav Slovencev do Hrvatov ne promine in da je združenje Hrvatov in Slovencev na kulturnem polju prvi korak v boljšo bodočnost slovenskega in hrvaškega naroda.

Božidar Kukuljevič pl. Sakeinsky, potomec stare plemeni-taške rodovine, je pozdravil Slovence in napil sestrji Sloveniji, poudarjajoč, da bodi vedno vsakemu geslo na težavnem potu, ki drži do edinstva: „Ne samo, kar velewa mu stan, kar more, to mož je storiti dolžan!“

G. Anton Kuder, c. kr. sod. pristav, napije brači hrv. „Zmaja“, primerjajoč s slavljenjem nebesne pojave tega dne ter akceptira ta „omen“ kot znak boljše bodočnosti.

G. E. pl. Laszowski se zahvali predgovorniku ter napije slov. in hrv. literarnim društvom. Naknadno izroči tudi pozdrav slovenske deputacije, mudeče se v Zagrebu, gg. dr. Vlad. Rav-niharja, dr. Fran. Ilešiča in dr. Lončarja.

Potem prečita g. F. Lovšin 74 došlih brzojavov, navdušeni pozdravov iz Hrvaške in Slovenije. Zraven brzojavov je prišlo tudi več pisem, dopisnic in razglednic.

Slovenija je bila pri tem slavu prav častno zastopana, čeravno je slovenska duhovščina spala spanje abstinence.

Ko so se zbranemu občinstvu prečitali brzojavi, je povzel besedo g. E. pl. Laszowski, rekoč: „Da dokažemo, da hrvaški Zmaj ne živi od puhlih fraz, ampak od resnega dela, nazna-njam slavnemu občinstvu, da smo zamislili postaviti spomenik pok. Bernardu Tomšiču. Njegov grob je razoran in brez spome-nika. Pred enim tednom nas je zložila petorica „Zmajev“, zbranih v rojstni sobi Ivana in Ljudevita Tomšiča, vsoto 30 K ter sklenila, namesto nagrobnega spomenika, postaviti mu na hišo dela spominsko ploščo. (Občinstvo je pozdravilo to idejo z vzklikom: „Živi Zmaj!“)

G. kr. gim. profesor dr. Gruber je nato nabral še med občinstvom 25 K 8 h, tako da je nabranega denarja v ta na-men 55 K 8 h, s katero vsoto je zasigurana plošča B. Tomšiču. Klub braće hrv. „Zmaja“ pa je s tem dokazal z dejanjem, da sta Slovenec in Hrvat za vedno bratu brat.

Za ta požrtvovalni znak vzajemnosti se je zahvalil „Zmaju“ g. nadučitelj Franjo Lovšin, ki je predsednik odseka za nabavo

spominske plošče B. Tomšiču. Tako bo učitelj-trpin kot oče združen s svojima sinovima učiteljskima na hiši prosvete in ljudske omike.

Končno je napil g. dr. St. Krmavner hrv. in slov. učiteljskemu, zakar se mu je zahvalil g. J. Kirin, učitelj iz Zagreba. G. dr. Domac, katehet, pa se je zahvalil pripravljalnemu odseku tega slavlja.

Oficielni del banketa je zaključil g. Franjo Lovšin, spominjajoč se velikana Josipa Juraja Strossmayerja kot največjega Jugoslavana in obenem vzor duhovnika z vzklikom: „Slava Strossmayerju!“

Navdušenost je vidoma rasla. Tu se je bratil Hrvat s Slo-vencem, tam Slovenka s Hrvatico, sredi sobe so pevali pevci hrv. in slovenske pesmi, tam v kotu stoji govornik in daje duška svojim domoljubnim čutom. Po prvi dvorani pa, glej, trde slovenske rame nosijo dičnega predsednika z rdečim trakom okolo vratu in na traku zlat zmaj z zelenimi krili, na glavi pa ima rdečo hrv. čepico z napisom: „Živela Hrvatska!“ Bil je g. Emilij pl. Laszowski.

To so vam bili prizori tako slikoviti, tako velečastni, polni ljubavi in bratske vzajemnosti, da se jih bo gotovo spominjal vsak še v poznih letih z največjim veseljem. Ali čas beži, in prišla je ura slovesa. Nemirno grebejo konji zunaj s kopiti, služabniki znašajo različno prtljago po dvorani, srčni objemi in zagrljaji, vse naznanja odhod milih bratov Hrvatov.

Iz množice se začuje: „Na most!“ In kakor roj čebel se je zbrala množica okolo duhovnika, ki je nosil hrv. zastavo. Pri tem pogledu se je zbudil v človeku nehote spomin na one davne čase, ko še ni bil izgovoril dr. Mahnič izdajskih besedi, da je narodnost od vraga, ampak ko je nosil hrv. duhovnik hrv. na-rodni prapor v boj „za krst častni i slobodu zlatnu“. Čast takim narodnim duhovnikom!

Na mostu je bil razstanek. G. župnik Viljem Georgis se je poslovil v imenu Hrvatov od nas Slovencev, poudarjajoč, da je najmilejši brat Hrvat brat Slovenec.

V imenu Slovencev pa se je poslovil g. Fr. Lovšin, ki so ga Hrvatje na hrvaški zemlji dvignili na svoje junaške rame, s katerih jim je se enkrat zaklical: „Živeli Hrvatje, živela bratska sloga!“ Poslavljal pa se je z nami vred tudi večerno solnce, ki je bilo priča bratske vzajemnosti.

Potihnili so urnebesni klici, in spet se razliva tihi mir po slikoviti viniški okolici. Iz tihega mira pa se oglašja iz radostne duše veličastna pesem: „Slovenac i Hrvat — za uvek bratu brat!“

Tihozor.

Opomba: Dr. Velimir Deželić je napisal brošuro „Dva brata Ivan in Ljudevit Tomšić. — Književno povjestni prikaz.“ Hrv. „Zmaj“ je razdelil te brošure več sto komadov zastonj med udeležnike slavnosti.

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Vodstvo „Zaveze avstr. jugoslovanskih učiteljskih društev“ je poslalo vsem „Zavezinim“ društvom sledečo okrožnico:

Slavno društvo!

Na povabilo predsedništva „Nemške avstr. učiteljske zveze“ — des „Deutsch-oesterr. Lehrerbundes“ — so se zbrali dne 12. maja 1907 na Dunaju zaupniki vsega avstrijskega učiteljskva brez ozira na narodnost ter so sklenili započeti in izvesti veliko skupno akcijo glede izboljšanja učiteljskih plač. Pri tej akciji naj sodeluje vse organizirano učiteljskvo avstrijskega ce-sarstva na sledeči način:

1. V času od 16. do 22. junija 1907 naj zborujejo vsa okrajna učiteljska društva v cesarstvu. Na dnevni red teh zbo-